

PSIHOLOGIA RELIGIEI

Prof.univ.dr. Alin Gavreliuc

Departamentul de Psihologie

Facultatea de Sociologie și Psihologie

Universitatea de Vest din Timișoara

REPERE

- Ralph W. Hood Jr. et al. (2009) – *The Psychology of Religion. An empirical approach* (4th edition).
= abordarea religiei dintr-o perspectivă psihologică (în general) și a psihologiei sociale (în particular)
- 📖 Instituțional: Divizia 36 (*Division 36*) APA
 - *Journal of Psychology of Religion and Spirituality* (IF~2.000).

RELIGIA ESTE...

- “*My religion is to do good*” (Thomas Paine, 1791/1897)
- “*...dogma has been the fundamental principle of my religion*” (Cardinalul John Henry Newman, 1865/1927)
- “*Things are coming to a pretty pass when religion is allowed to invade private life*” (Lord Melbourne, 1840/1966)
- “*Religion. n. A daughter of Hope and Fear, explaining to ignorance the nature of Unknowable*” (Ambrose Bierce, 1911 – *The Devil’s Dictionary*)
- “*I am an atheist still, thanks God*” (Luis Buñuel, 1983)

CE ESTE RELIGIA DPDV PSIHOLOGIC?

- Comportamente
- Motivații
- Percepții
- Cognații complexe (ex. credințe)

NU religia *per se*

CE ESTE RELIGIA (R) ?

- Dpdv sociologic/antropologic – R = un *fenomen cultural* = interes pentru elementele instituționale/structurile instituționale + rolul religiei în asigurarea ordinii sociale
- Dpdv psihologic = *un set de atitudini, valori și comportamente care însoțesc experiența personală a trăirii credinței.*

RELIGIA – PERSPECTIVA PSIHOLOGICĂ (ÎNDEOSEBI PERSPECTIVA PSIHOLOGIEI SOCIALE)

- Centrată pe persoana individuală în context de grup
 - Ce înseamnă religia (R) pentru persoana individuală? / registrul semantic
 - Cum se exprima R social? / registrul conduitelor sociale
 - Ce "face" R pentru oameni? / registrul funcțional

Ansamblul de cogniții / comportamente ~ R

“DE UNDE (PRO)VINE” RELIGIA?

- ”instincte” – bazele genetice ale:
 - credinței
 - învățării
 - obiceiurilor/practicilor comportamentale.

R = rol protector/defensiv

R = rol de stimulare a creșterii identitare & auto-realizare

”Religia personală” = set de percepții/raportări față de sine/celălalt/lume

□ Sens al controlului + stimă de sine.

"DUMNEZEU", EVOLUȚIONISMUL ȘI NEUROȘTIINȚELE

- *Theory of Mind* / abilități sociale – formate după 6 ani și consolidate după 8 ani
 - ∞ "spiritualitatea" = funcție a creierului = funcție socială.
 - ∞ Exp. "Prințesa Alice" (Arkansas University – Becky Parker & Jeese Bering – 2005)
 - Jeese Bering (2013). *The God Instinct: The Psychology of Souls, Destiny and the Meaning of Life*
 - 3 grupe de copii (3-4 ani, 5-6 ani, 7-9 ani) – 2 cutii / într-una este o bilă / "Alice intervine"... (+) doar pentru grupa de vîrstă 7-9 ani. (gîndirea speculativă/credința în semne = caracteristică a dezvoltării omului) (copiii de 4 ani sunt mai "logici"/obiectivi decît cei de 8 ani!).

"DUMNEZEU", EVOLUȚIONISMUL ȘI NEUROȘTIINȚELE

- "zone din creier responsabile" pentru ToM / neuronii oglindă" = raționamente tot mai complexe
 - ∞ Ex. Jennifer Pfeifer et al (2013). Mirroring others' emotions relates to empathy and interpersonal competence in children. *Neuroimage*
 - <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC3840169/>
 - ∞ The mirror neuron system (MNS)
- joncțiunea temporo-parietală din lobul temporal//
"sentimentul de transcendență al eului"//
- Michael Persinger = **GOD Helmet** = "bombardament"
electromagnetic în zona JTP // viziuni
(<https://neurocogconsultants.app.box.com/s/l9f7tld3yjn y4b00eqbq>)

”DUMNEZEU”, EVOLUȚIONISMUL ȘI NEUROȘTIINȚELE

- ”*Pentru oamenii maturi, prințesa Alice este Dumnezeu*” = credința în personaje supranaturale antropomorfe și înzestrarea de a elabora narațiuni cu sens despre ele (”religii”) este *scrisă* în modul de construcție al creierului uman = ceva universal uman (antropologic – toate popoarele au religii, diferă doar conținutul ”narațiunii”) = ține de evoluția mecanismelor din creier responsabile de relațiile sociale.
- Studii pe *deprivare senzorială* – 2008 - Chicago University / Texas, Austin Univ. & Northwestern Univ. = oamenii normali care se simt singuri tind să creadă în mai mare măsură în mircaole / personaje supranaturale // situație în care nu au control – găsesc sens / ”credincioși” / articulează narațiuni cu sens (”religii”) cu personaje providențiale = **incapacitatea creierului de a suporta incertitudinea = *motivated reasoning***

MOTIVATED REASONING (MR)

- Ulrike Hahn & Adam Harris
- http://www.ucl.ac.uk/lagnado-lab/publications/harris/Hahn_Harris_L&M2014.pdf
- "judecata oarbă" (partener romantic / politician / produs comercial /... "Dumnezeu")
- Rețelele de neuroni responsabili de MR fac parte din rețeaua cea mai puternic interconectată de neuroni din creier (rolul "fundaționist" al MR)

STUDIUL EMPIRIC AL RELIGIEI

- K. Lewin – ”nu este nimic mai practic decît o bună teorie”
- Validitatea cercetărilor
 - Capacitatea de a replica studiile (*reliance & observation & replication*)
 - Achiziționarea de cunoștințe care sunt ”obiective”
 - Constructe robuste (”religiozitatea”)
 - Instrumente cu calități psihometrice adecvate.

DEFINIȚII REPER – ISTORIA PSY R

- William James (1902/1985) = religia reprezintă *crediința* privitoare la existența unei *ordini nevăzute* și a unei *ființe supreme* care așează viețile noastre într-un chip armonios în această *rînduire a lumii*.
- Walter Houston Clark (1958) = religia poate fi în chipul cel mai caracteristic descrisă ca o *experiență interioară (inner experience)* a individului care experimentează *un Dincolo (a Beyond)*, evidențiată îndeosebi ca efect al acestei experiențe izvorâte din comportamentul persoanei și din încercările sale active de a armoniza viața sa cu acest *Dincolo*.

DEFINIȚII REPER – ISTORIA PSY R

- Erich Fromm (1950) – religia constituie un *sistem de gândire și acțiune împărtășit de grup*, care conferă subiectului individual un cadru de orientare și un obiect al devoțiunii.
- Proces de operaționalizare = RELIGIOZITATEA
 - Angajamentul religios (*religious commitment*)
 - Puterea credinței individuale / doctrina religioasă.

CADRUL MULTIDIMENSIONAL AL ANALIZEI RELIGIOZITĂȚII – VERBIT (1970) – ABORDAREA ”CLASICĂ”

Verbit = ”relația omului cu ceea ce el consideră a fi înțelesul ultim (*the ultimate*)”

Verbit, M. F. (1970). The components and dimensions of religious behavior: Toward a reconceptualization of religiosity. In P. E. Hammond & B. Johnson (Eds.), *American mosaic* (pp. 24-39). New York: Random House.

1. RITUAL – comportamentul ceremonial public/privat
2. DOCTRINĂ – afirmarea relației persoană individuală - ”*the ultimate*”
3. EMOȚIE – prezența afectelor (venerație, dragoste, teamă...)
4. CUNOAȘTERE – familiaritatea intelectuală cu principiile/scrierile sacre
5. ETICĂ – reguli pentru ghidarea comportamentului interpersonal (“bine/rău”; ”drept/greșit”)
6. COMUNITATE – implicarea într-o comunitate de credință:
 - a. psihologic
 - b. social
 - c. fizic.

CADRUL MULTIDIMENSIONAL AL RELIOGIOZITĂȚII - NIVELE

- Fiecare din cele 6 cadre ale religiozității – pot varia pe 4 nivele:
 - 1. Conținut - natura esențială a componentei (ritualuri specifice, idei, cunoștințe, ...)
 - 2. Frecvență – cât de des este activată
 - 3. Intensitate – nivel de angajare
 - 4. Centralitate – importanță / saliență.

BIAS-UL NEGATIV ASUPRA INTERPRETĂȚII SINEI ÎN PSIHOLOGIA SOCIALĂ

- PsycINFO (APA) – negativitatea (ex., agresivitatea...) 10 x > pozitivitatea (ex., comportamentul prosocial)
- Angela Sabates – *Social Psychology in Christian Perspective: Exploring Human Condition* (2012)
 - Oamenii tind adesea să acționeze într-o manieră autogratifiantă (*self-serving manner*) = maximizarea avantajelor personale în raport cu "celălalt" (Campbell & Sedikides, 1999; Miller & Ross, 1975)

DAR

Oamenii au o nevoie irepresibilă de apartenență / conectivitate socială (Baumeister, 2015; Baumeister & Leary, 1995; Leary & Cox, 2007) – insuficient explorată în pozitivitatea ei => **psihologia pozitivă** (Seligman, 2005; Diener, 2016).

